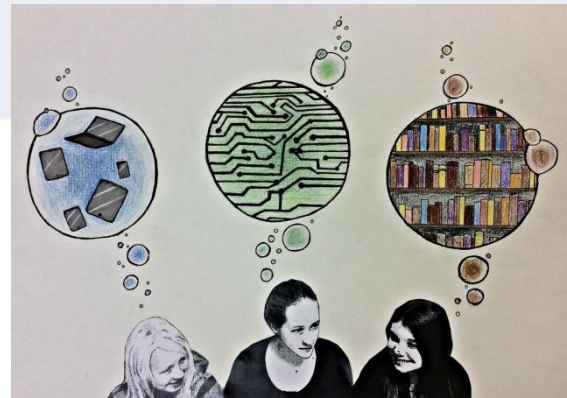

OPETUSHALLITUS

Monilukutaito ja uusi opetussuunnitelma

Opetusneuvos Minna Harmanen
Opetushallitus

Monilukutaito, OPS, kirjastot ja koulu

23.4.2015 Seinäjoki

Monilukutaitoa arjessa ja työssä

- **Ihmiskoe: 17-vuotias sulki netin viikoksi**, (HS 1.12.2014) Nettipaastolla Ronja Halmeelle pulpahteli mieleen 140 merkin ajatuksia. Yksi oire on Twitter-ajattelu, 140 merkin ajatukset. Kun jotain mielenkiintoista tapahtuu, Ronjan mieleen tulee automaattisesti, miten hän kirjoittaisi siitä Twitteriin. Hänen aivonsa tuntuvat skannaavan koko ajan ympäristöstä jotain päivitettävää.
<http://www.hs.fi/sunnuntai/a1417152321743>
- **Käsialakirjoitusuutisointi** (monikielinen ja monimediainen ajankohtaisaineisto)

Monilukutaito koulussa

*”Jokainen opettaja on äidinkielen opettaja” on ollut menneiden vuosikymmenten slogan ajatukselle, että kaikki opettajat ovat kielen käytänteiden opettajia. Slogan kaipaa päivittämistä muotoon ”**jokainen opettaja on oman oppiaineensa kielenkäytön ja tekstilajien opettaja – tai monilukutaidon opettaja**”.*

Minna Harmanen, Kieli- ja tekstitietoisuutta kouluun! Kielitietoinen koulu ja äidinkielen ja kirjallisuuden opetus. Kieliverkoston verkkolehti, joulukuu 2013

Koulutuksen kehittäminen

- ◆ oppimistulokset, tyttöjen ja poikien oppimistuloserot
- ◆ yhdenvertaiset jatko-opintomahdollisuudet
- ◆ alueellinen tasa-arvo, koulujen välinen eriytymiskehitys
- ◆ opetusjärjestelyt, oppimismotivaatio, kouluviihtyvyys, hyvinvointi
- ◆ opetusmenetelmät sekä opettajien perus- ja täydennyskoulutus

Tulevaisuuden peruskoulu -raportti 2015

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2015/liitteet/okm8.pdf?lang=fi>

Avaimia opetussuunnitelmauudistukseen

Oppijan muuttuva rooli

yhdessä tekeminen,
osallistuminen, tutkiva
ja luova työskentely

Muuttuva opetus

Oppimiskäsitys,
Yhteistyö,
kokonaisuuksien
rakentaminen

Muuttuva maailma
ympäristö, talous
globalisoituminen,
työelämä, teknologia,
yhteisöjen
monimuotoisuus

Muuttuva sivistyskäsitys ja osaaminen

laaja-alaisuus, eettisyys, kestävyys
vuorovaikutus, oppimisen taidot,
tiedonhallinta

Ops-perusteiden uudistamisen taustaa

- ◆ Tutkimus- ja arjen havainnot: oppimistulosten, luku- ja kirjoitustaidon heikkeneminen; erot tyttöjen ja poikien luku- ja kirjoitustaidossa; lukuharrastuksen väheneminen
- ◆ Koulun ja nuorten tekstimaailmojen kuilu
- ◆ **Perinteinen käsitys luku- ja kirjoitustaidosta tai lukutaidon opetus ei enää riitä -> luku- ja kirjoitustaidon käsitteen laajentaminen ja monipuolistaminen**
- ◆ Laaja-alaisen osaamisen ja toimintakulttuurin kuvaaminen

Oppimisympäristöjen muutos

- ◆ Koulussa ja sen ulkopuolella tapahtuvan oppimisen kietoutuminen yhteen
- ◆ Yhteisöllinen tiedon rakentaminen ja osaamisen jakaminen
- ◆ Mahdollisuus osallistumiseen, vaikuttamiseen ja tekemiseen
- ◆ Turvallisuuteen, esteettömyyteen ja esteettisyyteen liittyvät näkökulmat
- ◆ **Ympäristöjen monipuolisuus sekä tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksien hyödyntäminen**

Internetlukeminen (Carita Kiili 2012)

Kun internetiä käytetään kirjoitelman lähteenä, vaarana on, että työskentely jää pinnalliseksi faktojen kopioimiseksi. Oppimistehtävien tulisi haastaa opiskelijoita ajattelemaan ja kehittelemään ajatuksiaan yhdessä opiskelijatovereidensa kanssa. **Yhdessä lukeminen**, jonka tavoitteena oli tarkastella kiistanalaista asiaa eri näkökulmista, tuki syvällistä sisältöjen tarkastelua.

<https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2012/08/tiedote-2012-08-17-12-06-53-863777>

Uudet lukutaidon ulottuvuudet

- ◆ perinteisen lukutaidon täydennys
- ◆ tv-taidot
- ◆ multimodaalisuus, intertekstuaalisuus
- ◆ kontekstuaalisuus, monikulttuurisuus
- ◆ sosiaalisuus, interaktiivisuus
- ◆ etsimisen, arvioimisen ja tulkitsemisen toisto
- ◆ kriittisen lukemisen taidot sekä netiiikka

Kaisa Leino, Educa 24.1.2015

Lukutaidot ja verkkolukeminen

- ◆ Paras lukutaidon taso oli niillä, jotka käyttivät tieto- ja viestintäteknologiaa kohtuullisesti ja monipuolisesti.
- ◆ Kaunokirjallisuuden merkitys lukutaidolle oli selkeä.
- ◆ Luottamus omiin teknologian käyttötaitoihin tuki lukutaitoakin.
- ◆ Aktiivinen tiedonhaku tuki lukutaitoa ja lukemisen monipuolisuutta; pelaaminen ei tukenut. Sosiaalisella käytöllä ei selvää vaikutusta.

Kaisa Leino, Educa 24.1.2015

POPS 2016
Kaikkia
oppiaineita
yhdistävä laaja-
alainen
osaaminen on
otettu huomioon
kaikkien
oppiaineiden
perusteita
laadittaessa

IRMELI HALINEN

Laaja-alainen osaaminen yhdistettynä oppiaineen tavoitteisiin

T12 ohjata oppilasta vahvistamaan tekstin tuottamisen prosesseja, tarjota oppilaalle tilaisuuksia tuottaa tekstiä yhdessä muiden kanssa sekä rohkaista oppilasta vahvistamaan taitoa antaa ja ottaa vastaan palautetta sekä arvioida itseään tekstin tuottajana	S3	L2, L4, L5, L6
T13 ohjata oppilasta edistämään kirjoittamisen sujuvoittamista ja vahvistamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttötaitoa tekstien tuottamisessa, syventämään ymmärrystään kirjoittamisesta viestintänä ja vahvistamaan yleiskielen hallintaa antamalla tietoa kirjoitetun kielen konventioista (POPS 2016 Suomen kieli ja kirjallisuus, 7–9)	S3	L2, L4, L5, L6

POPS 2016 Toimintakulttuuri

IRMELI HALINEN

Monilukutaito

- ◆ **Monilukutaidolla** tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään. (POPS 2016)
- ◆ <- sosiokulttuurinen lähestymistapa tekstien tulkintaan ja tuottamiseen
- ◆ <- literacy, multiliteracies / **tekstitaidot**, **tekstilajitaidot** (ÄOL:n vuosikirja 2014) **uudet lukutaidot** (*new literacies*), **tekstivalmiudet** (ehdotettu Tieteen termipankki)

Monilukutaidon kaksi puolta

-> Kyky hankkia, muokata, tuottaa, esittää ja arvioida tietoa erilaisissa oppimis-ympäristöissä ja -tilanteissa = erilaisten **tekstien tulkinnan, tuottamisen ja arvottamisen taidot**

-> Arkikielen hallinnasta **tiedonalojen yhteisen kielen** (academic language) **hallintaan**, käsitteellisyyden lisääntyminen; eri oppiaineiden käsitteellistämisen- ja ajattelutapojen hallinta (tiedonalojen kieli, disciplinary literacies)

Arkikieli ja tiedonalojen kieli

- ◆ Arkisessa kielessä prosesseja kuvataan verbeillä. Magneetti ***vetää puoleensa*** joitain metalleja.
- ◆ Tieteen kielessä prosesseista puhutaan nimillä. Magneettista ***vetovoimaa*** ilmenee ainoastaan rautapitoisten metallien välillä.
- ◆ Kieliopin ilmiö: *nominaalistus, kieliopillinen metafora*

(Rapatti 2014)

Monilukutaito ja laaja tekstikäsitys

Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen ja kinesteettisten symbolijärjestelmien ja näiden yhdistelmien avulla.

Esim. kirjoitetun ja puhutun tekstin lukutaito, kuvanlukutaito, medialukutaito, matemaattinen lukutaito, digitaalinen lukutaito

Kuvallinen lukutaito alkaa kehittyä jo varhain ennen kirjoitetun kielen lukutaitoa, kuullun ymmärtäminen edeltää luetun ymmärtämistä. > Monilukutaidon oppiminen on elinikäinen prosessi.

Monilukutaidon vahvistaminen

- ◆ rikas tekstiympäristö, sitä hyödyntävää pedagogiikka sekä yhteistyö oppiaineiden välillä ja muiden toimijoiden kanssa
- ◆ mahdollisuuksia nauttia erilaisista teksteistä
- ◆ erilaisten tekstien käyttö, tulkinta ja tuottaminen sekä yksin että yhdessä muiden kanssa
- ◆ monimuotoiset tekstit ja niiden kulttuuristen yhteyksien ymmärtäminen
- ◆ oppilaille merkityksellisiä, autenttisia tekstejä sekä niistä nousevia tulkintoja maailmasta

POPS 2016

Monilukutaitoon kielitietoisella opetuksella

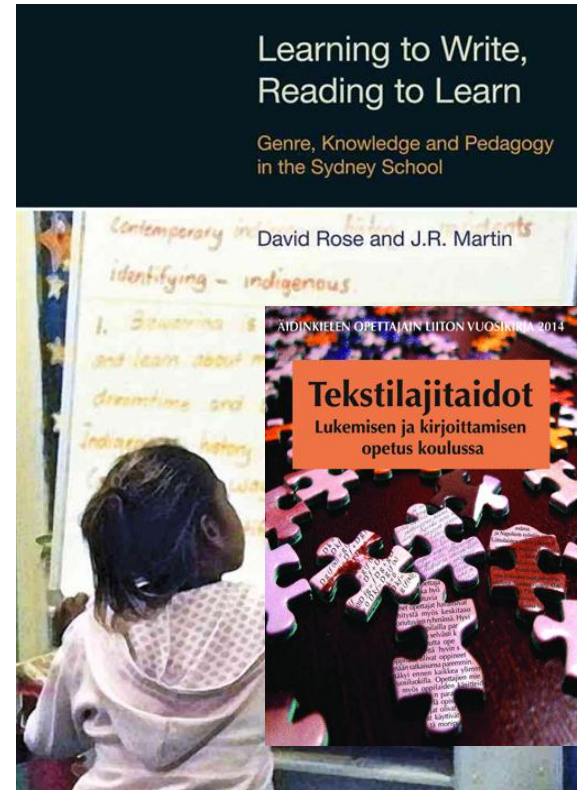
- ◆ Monilukutaito ei kehity muun toiminnan oheistuotteena, vaan niitä täytyy opettaa tietoisesti joka oppiaineessa.
- ◆ Tarjotaan strategioita selviytyä tiedon kasvavan määrän kanssa, tiedonhankinnan ja käsittelyn taitoja, kriittistä lukutaitoa, ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä vahvistusta identiteetille valtavassa tietotulvassa.
- ◆ Opiskelussa hankitaan ns. akateemisen kielitaidon – tiedonalojen kielen hallinta.

Työkaluja kielitietoiseen monilukutaidon opetukseen

- ◆ Genrepedagogiikka (R2L):
Lukemisen ja kirjoittamisen vaiheittainen tarkka mallintaminen valmistaa itsenäiseen opiskeluun.
- ◆ Tekstilajitaidot
- ◆ Lukustrategiat
- ◆ Kirjoitusprosessien tukeminen
- ◆ Eri oppiaineiden tekstikäytäntöjen

selvittäminen: Mitä teksteillä tehdään? Miten tekstien kanssa toimitaan? Miten tekstejä tehdään ja tulkitaan? Miten merkityksiä rakennetaan?

Monilukutaito eri oppiaineissa 1

- ◆ **Historia** (oppiaineen tehtävän kuvaus): Opetuksen tavoitteena on kehittää **historian tekstitaitoja**: taitoa lukea ja analysoida menneisyyden toimijoiden tuottamia lähteitä sekä tehdä päteviä tulkintoja niiden tarkoituksesta ja merkityksestä.
- ◆ **Matematiikka** (7–9 S10): Harjoitellaan **matemaattisen tekstin tulkitsemista ja tuottamista**.
- ◆ **Terveystieto** (7–9): Tietolähteitä, erilaisia terveystietomarkkinoinnin ja vaikuttamisen keinoja tarkastellaan erityisesti **tiedon luotettavuuden, lähdekritiikin** ja terveystietoviestien **näkökulmasta**.

Monilukutaito eri oppiaineissa 2

Kuvataide (1-2): ohjata oppilasta käyttämään kuvataiteen käsitteistöä ja tarkastelemaan erilaisia kuvatyyppejä T7

Suomen kieli ja kirjallisuus (1-2): ohjata ja innostaa oppilasta lukutaidon oppimisessa ja tekstien ymmärtämisen taitojen harjoittelussa sekä auttaa häntä tarkkailemaan omaa lukemistaan T5; (3-6): opastaa oppilasta kehittämään monimuotoisten tekstien erittelyn, arvioinnin ja tulkitsemisen taitoja ja laajentamaan sana- ja käsitevarantoaan sekä edistämään ajattelutaitojaan T6

Ympäristöoppi (3-6): ohjata oppilasta hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia T14

Uskonto (3-6): ohjata oppilasta tuntemaan eri uskontojen ja katsomusten tapoja ja symboleita sekä tunnistamaan uskonnollisia aiheita mediassa, maailmanpolitiikassa, taiteessa ja populaarikulttuurissa T4

Monialaiset oppimiskokonaisuudet

- ◆ Edistävät laaja-alaisen osaamisen kehittymistä
- ◆ Vähintään yksi oppimiskokonaisuus lukuvuodessa
- ◆ Oppimiskokonaisuuksien nimet, tavoitteet ja sisällöt päätetään paikallisesti
 - *Oppilaiden kannalta kiinnostavia ja merkityksellisiä*
 - *Auttavat hahmottamaan, miten eri oppiaineissa opiskeltavat asiat liittyvät toisiinsa ja ”oikeaan” elämään*
 - *Lisäävät mahdollisuuksia ymmärtää asioiden vuorovaikutussuhteita ja keskinäisiä yhteyksiä*

Monilukutaito äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa 1/2

- ◆ Monimuotoisten tekstien tulkitsemisen ja tuottamisen taidot (strategiat, prosessit), tiedon hankinnan ja jakamisen taidot, kriittinen ja kulttuurinen lukutaito
- ◆ Tekstimaailman laajeneminen (oppilaiden omat tekstit, koulun tekstit, yhteiskunnan tekstit)
- ◆ Tekstilajitietoisuus (genrepedagogiikka): kertova, kuvaava, ohjaava, kantaa ottava ja pohtiva teksti – tekstilajien jatkumot
- ◆ Taito toimia medioituvassa maailmassa, arjenhallinta- ja vuorovaikutustaidot

Monilukutaito äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa 2/2

- ◆ Sanataide ja draama – kaunokirjallisten tekstien kirjoittaminen, tulkitseminen, esittäminen
- ◆ Kirjallisuuden opetus: lukemiseen innostaminen, elämysten saaminen ja jakaminen, ikäkaudelle ja kielitaidolle sopiva kirjallisuus, kulttuurintuntemuksen syventäminen (kirjallisuuden käsitteet, lajit, historia), eettisen kasvun tukeminen, kielen ja mielikuvituksen rikastaminen
- ◆ Kieli-, teksti- ja kulttuuritietoisuuden kehittäminen, kielellinen ja kulttuurinen identiteetti

Suomen kieli ja kirjallisuus (7–9)

- ◆ **Tekstien tulkitseminen**
- ◆ T6 tarjota oppilaalle monipuolisia mahdollisuuksia valita, käyttää, tulkita ja arvioida monimuotoisia kaunokirjallisia, asia- ja mediatekstejä
- ◆ T7 ohjata oppilasta kehittämään erittelevää ja kriittistä lukutaitoa, harjaannuttaa oppilasta tekemään havaintoja teksteistä ja tulkitsemaan - -
- ◆ T8 kannustaa oppilasta kehittämään taitoaan arvioida erilaisista lähteistä hankkimaansa tietoa ja käyttämään sitä tarkoituksenmukaisella tavalla

Suomen kieli ja kirjallisuus (7–9)

- ◆ **Tekstien tuottaminen**
- ◆ T10 rohkaista oppilasta ilmaisemaan ajatuksiaan kirjoittamalla ja tuottamalla **monimuotoisia tekstejä**
- ◆ T14 harjaannuttaa oppilasta vahvistamaan **tiedon hallinnan ja käyttämisen taitoja** ja monipuolistamaan lähteiden käyttöä ja viittaustapojen hallintaa omassa tekstissä sekä opastaa oppilasta toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen

Äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärät ja monilukutaito

- ◆ **Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena**
- ◆ T12 ohjata oppilasta havainnoimaan, **miten kieltä käytetään eri tiedonaloilla** (suomi toisena kielenä ja kirjallisuus 7–9)
- ◆ T12 ohjata oppilasta **laajentamaan tekstimaailmaansa** kohti jatko-opintoja ja yhteiskunnan kannalta keskeisiä tekstejä sekä kehittämään **eri tiedonalojen kielen hallintaa** (viittomakieli ja kirjallisuus 7–9)

Monilukutaitoesimerkki: 3. lk:n ekirja-projekti

- ◆ iPadin Book Creator –sovellus
- ◆ Parityö, omat lelut kirjan hahmoina
- ◆ Multimodaalisuus: kirjoitettua tekstiä, eri menetelmillä tuotettuja kuvia, ääntä, videota
- ◆ Oppilaat oppivat sovelluksen nopeasti, pitivät tehtävästä.

Tampereen yliopiston normaalikoulu – Marja Tuomi (luokanopettaja) ja Pirjo Kulju (didaktikko) ja opiskelijat (työparia kohti yksi opiskelija avustamassa)

POPS2016: ePerusteet + tukiaineisto

- ◆ sPerusteet osana Opintopolku.fi-sivustoa
- ◆ <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi>
- ◆ ePerusteet -palvelussa koulutuksenjärjestäjille paikallisen opetussuunnitelman laadinnan työkalu
- ◆ **ePerusteiden tukiaineisto:** muistilaput – lyhyet käsitteiden selostukset, nyt yleisissä osissa, oppiainekohtaiset toukokuussa
- ◆ **Edu.fi-sivuille laajempia tukiaineistoja** syksyllä (esim. draama, kirjallisuus, kielitiedon opettaminen, päättöarvioinnin ylittävät ja alittavat kriteerikuvaukset)

Monilukutaito ja kirjasto

- ◆ *Koulun kasvatusta- ja opetustyön tukemiseksi voidaan järjestää koulukirjastotoimintaa ja toteuttaa sitä yhteistyössä lähikirjaston ja muiden **kirjastojen** kanssa. Kirjastotoiminnalla vahvistetaan oppilaiden yleissivistyksen ja maailmankuvan laajenemista ja avartumista.*
- ◆ *Oppilaita kannustetaan monipuolisille tiedon lähteille kuten suullisten, audiovisuaalisten, painettujen ja sähköisten lähteiden sekä haku- ja **kirjastopalveluiden käyttöön**. Samalla oppilaita ohjataan vertailemaan ja arvioimaan hakemansa tiedon soveltuvuutta.*

Kirjallisuutta

Harmanen, Minna Kieli- ja tekstitietoisuutta kouluun! Kielitietoinen koulu ja äidinkielen ja kirjallisuuden opetus. Kieliverkoston verkkolehti 12/2013

Kallionpää, Outi 2014: Monilukutaidon opetus on ennen kaikkea uusien kirjoitustaitojen opetusta. Kieliverkoston verkkolehti 10/2014

Kallionpää, Outi 2014: Mitä on uusi kirjoittaminen? – Media & viestintä 37 (2014)

Leino, Kaisa 2014: The relationship between ICT use and reading literacy: focus on 15-year-old Finnish students in PISA studies

Kiili, Carita 2012: Online reading as an individual and social practice
Internetlukeminen yksilöllisenä ja yhteisöllisenä toimintana

Luukka, Minna-Riitta Opetussuunnitelmat uudistuvat: tekstien lukijasta ja kirjoittajasta monilukutaituriksi. Kieliverkoston verkkolehti 12/2013

Norrena, Juho 2015: Innostava koulun muutos. Opas laaja-alaiseen osaamisen opetukseen. PS-kustannus.

Tekstilajitaidot. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja 2014

Yhteistä kieltä luomassa Suomea opetteleva opetusryhmässäni. OPH. Toim.
Ilona Kuukka ja Katriina Rapatti 2009